

Kelet és Nyugat között

**Az orosz-ukrán háború kapcsán kialakított magyar álláspont politikai
hátttere 2022 végéig**

Jelige: DKR229

Pályamunka lezárásának dátuma: 2023. január 11.

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék	1
Bevezetés	2
Magyarország és a háború	3
Ukrán-magyar kapcsolatok	5
A magyar kisebbség helyzete Ukrajnában	6
Az etnikai ellentéteken túl	9
Orosz-magyar kapcsolatok	10
A kormány álláspontjának mélyebb hatásai	13
Az álláspont mögötti támogatás	16
A nemzetközi kontextus	17
A külföldi és magyar gondolkodás összehasonlítása	19
Összegzés	22
Felhasznált irodalom	25

Bevezetés

Magyarország kis méretéhez és geopolitikai súlyához képest meglepően kiemelkedő szereplője a nemzetközi politikának Orbán Viktor 2010-es miniszterelnöki pozícióba kerülése óta. Ezt mi sem igazolja jobban annál, hogy a kontinensünk mindennapi politikáját is oly nagy mértékben alakító ukrajnai háború kapcsán Magyarország ismét rendre a figyelem középpontjába került és újabban is megosztó szereplője lett az Európai Unió és a NATO közösségeinek.

Magyarországot több ízben az orosz agresszió elleni egységes nyugati fellépés egyedüli akadályozójaként jelölték meg külföldi kormányzati szereplők, elemzők és újságírók egyaránt. Ebben az írásomban nemcsak ennek a különutasságnak a hátterét kívánom feltárni, de ezt a feltevést annak bemutatásával árnyalnám is, hogy az EU-n belül eltérő nemzeti érdekek egy része Magyarországgal esett egybe, egy időben azonos módon hátráltatva az Ukrajna melletti egységes kiállást és az Oroszországtól való teljes elhatárolódást, népi szinten pedig több olyan országot is találunk, amely a magyaroknál is jobban ellenzi Ukrajna támogatását és a közös Európai Unió's fellépést a háborúban. Azt viszont ki kell emelni, hogy a konfliktus elhúzódásával sorra bekövetkező politikai irányváltásokból Magyarország végül nem vette ki a részét a tavalyi év során, így az európai mainstreammel szemben folytatott harcában kormányzati szinten valóban egyedül maradt.

Mindezen szempontok bemutatása előtt először is át kell tekintenünk Magyarország szerepét az orosz-ukrán háborúban és a kormánynak, valamint médiakörnyezetének ehhez való hozzáállását. Ezután térünk át ennek okaira: Milyen az ország viszonya Ukrajnával és Oroszországgal, illetve mely belpolitikai stratégiák befolyásolják az ezt érintő külpolitikát? Miképp hatott ez a magyar emberekre belföldön és a határainkon túl? Végezetül a magyar álláspont támogatottságát fogjuk megvizsgálni, egybevetve azt más EU-s országok népességének a véleményeivel és kormányzatainak érdekeivel is, rávilágítva a magyar álláspont egyedi elemeire és azon pontokra, melyben akár szövetségeseket is találhatnánk.

A téma aktualitása természetesen több nehézséget vetett ezen írás elé. Egyfelől mivel az Ukrajna egészét felölelő fegyveres konfliktus csupán egy éve tört ki és a hozzá kapcsolódó politikai folyamatok állandóan változnak, más politikatudományi kérdésekkel ellentétben e téma kapcsán még nem látott napvilágot kellő mennyiségű tudományos megközelítés. Emiatt ezen dolgozat forrásainak csaknem egésze különböző internetes anyagokból – közvélemény-kutatásoktól újságcikkeken át agytrösztök tanulmányaiig – állt össze. Az átfogó elemzés

második nehézsége pedig éppen az ehhez hasonló írások hiányának az oka lehet: Mivel a háború ezen sorok írásakor is zajlik, bármelyik pillanatban történhet az Európai Unió és Magyarország ehhez kapcsolódó politikájában jelentős hatást kiváltó esemény, amely a már leírtakat figyelmeztetés nélkül elévültté devalválhatja.

Mégis, ezen akadályok ellenére is érdemesnek találtam ezt a kérdést alaposan körbejárni: A szakirodalom hiányának ellenére ugyanis a meglévő források alapján is kielégítő összképet kapunk, az aktuális történések pedig látszólag nem változtatják meg gyökeresen a magyar kormány álláspontját – a kormányzati narratíva a sikeres harkivi és herszoni ellenoffenzívák, valamint a Lengyelország területét ért támadás hatására sem vett fordulatot. Az események végtelen folyamában az év vége egyfajta természetes határvonalat szolgáltatott a dolgozat időbeli keretének meghatározásához. Ha akár a 2023-as évben, vagy azután mégis változás történne a kormány hozzáállásában, ez az írás szolgálhat akár e fordulat vizsgálatához szükséges kutatómunkát megalapozó kordokumentumként is.¹

Magyarország és a háború

Ukrajna szomszédjaként Magyarország bizonyos mértékben közvetlen érintettje a 2022. február 24-én kezdődött orosz inváziónak. Az év végéig csaknem kétmillió ember lépte át a határt Ukrajna és Magyarország között – az országot elhagyó emberek összlétszámának közel hetede –, ebből 33 ezer ember pedig már egyből Magyarországon, mint első biztonságos országban menekülteként jelentkezett be.² Ez a viszonylag alacsony arányszám persze azt mutatja, hogy Magyarország nem az elsődleges célországa az ukrán menekülteknek. Emögött állhatnak nyelvi nehézségek, illetve az a szimpla tény is, hogy Szlovákia után Magyarországnak van a legrövidebb határszakasza Ukrajnával.

A fegyveres konfliktus kitörése óta mindenesetre Magyarország helyi közösségei önkéntesekkel együtt azonnal kivették részüket a menekülők fogadásában és a humanitárius segítségnyújtásban közvetlenül a határokon vagy átutazó-pontokon, illetve szállásokon, melyeket önkormányzati és magánfelajánlásokból is bocsátottak rendelkezésükre. A magyar

¹ A dolgozat a 2022-es év eseményeit és azok hátterét dolgozza fel a 2023. januári állapotokon keresztül.

² United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) Operational Data Portal

kormány külpolitikai stratégiájában azonban ennél kevésbé egyértelműen mutatta ki szolidaritását a háború által érintettek felé.³

Röviden összefoglalva, a kormány saját pozícióját Kelet és Nyugat között foglalta el. Egyrészt Magyarországot keleti érdekek mentén és azokat kiszolgálva foglalt állást azáltal, hogy a kormány csak vonakodva támogatta az Oroszország elleni szankciókat és nemcsak megtagadta Ukrajna fegyverekkel történő támogatását, de minden ilyen segélyszállítmány az ország területén történő áthaladását meg is tiltotta.⁴ Ezen túl az állami médiában folyamatosan oroszpárti narratívák terjedtek azáltal, hogy a konfliktus okaként az elhibázott amerikai külpolitikát jelölték meg, kerülték a konfliktus háborúként való megnevezését, illetve olyan szélsőséges ukránellenes véleményeket fejtettek ki, amelyek például párhuzamokat vonnak Hitler és Zelenszkij ukrán elnök között.⁵ Ha csupán a média túlzásának is tulajdonítjuk ezeket, akkor is figyelemre méltó, hogy maga Orbán Viktor miniszterelnök is ellenfelének titulálta az ukrán államfőt,⁶ és továbbra is kiáll az Oroszországgal meglévő kedvező kapcsolatok megszakítása ellen, amit már 2015-ben, a Krím anektálását követő első EU-s szankciós hullám kapcsán „egy újabb hidegháború kiújulásának” elkerülése érdekében is ellenzett.⁷ Visszatérő eleme a miniszterelnök retorikájának továbbá, hogy a háborúért nem az agresszív orosz expanzió okolható, hanem az Amerikai Egyesült Államok provokatív geopolitikai térnyerése, amelynek egész Európa az áldozatává válik.⁸

Az USA kemény kritikáját Orbán viszont azzal magyarázta, hogy különbség van a szövetségi és az alattvalói viszony között – utóbbi az, ami Magyarország számára nem elfogadható.⁹ Másrészt tehát nem szabad azt sem elfelejteni, hogy Európai Unió tagállamként és a NATO-s tagságán keresztül az USA szövetségeseként Magyarország nyugati érdekek mentén is kénytelen politizálni. Ennek fejében ezidáig a legtöbb Oroszország ellen kivetett szankciót feltétel nélkül támogatta: Jóváhagyta többek között az orosz bankok kizárását a SWIFT rendszerből, az orosz repülőjáratok kitiltását az európai légtérből, sőt, Ukrajna EU-s és NATO-s fegyverekkel való támogatását is.¹⁰ Ugyanígy készségesen hajlandó Magyarország elítélni Oroszország ukránai agresszióját az ENSZ-ben, felfüggesztve Oroszország tagságát az

³ Gall, 2022.

⁴ A kormány narratívája szerint annak érdekében, hogy az ukránai magyar kisebbség ne váljon orosz bosszú célpontjává. Ezt az álláspontot a kormány azután is megtartotta, miután a sikeres ukrán ellentámadások után beismerte, hogy a fegyverszállítmányok jelentősen hozzájárultak az ukránok sikeréhez. Lásd: 444. hu, 2022. november 16.

⁵ Simon, 2022.

⁶ Orbán, 2022. április 03.

⁷ Hadas – Holland, 2022.

⁸ Telex, 2022. október 21.

⁹ Telex, 2022. október 21.

¹⁰ Simon, 2022.

Emberi Jogi Tanácsból a bucsai mészárlást követően,¹¹ illegálisnak titulálva az Ukrajna területéből kiszakított négy régió orosz annexióját,¹² és jóvátétel kifizetésével felelősségre vonva az agresszort a nemzetközi jog megsértéséért.¹³ Orbán Viktor továbbá elismeri azt, hogy Oroszország biztonsági kockázatot jelent Európa számára, ennek kezelése pedig a kontinens közös ügye. Ehhez a miniszterelnök szerint is egy szuverén Ukrajnára van szükségünk.¹⁴

Ukrán-magyar kapcsolatok

Magyarország egyedi álláspontja mögött áll egyfelől a sajátos kapcsolata Ukrajnával. Bár jó viszonyt ápolt már akkor is az orosz vezetéssel, a magyar kormány 2016-ban még szót emelt Ukrajna EU-s tagsága mellett. Mitöbb, Magyarország az Unió más tagállamainak hezitálása ellenére vízummentességet ajánlott fel minden ukrán állampolgárnak. Ugyanekkor Magyarország nemcsak az ukrán szuverenitás tiszteletben tartására, de annak biztosításában való segítségnyújtásra is elkötelezte magát. Cserébe Magyarország az Ukrajnában élő magyar kisebbség támogatását kérte. Ekkor az ukrán miniszterelnök szerint az ukrán-magyar kapcsolatok nagyon pozitívak voltak, Ukrajna vezetése pedig büszke volt arra, hogy magyar kisebbség gazdagítja hazáját.¹⁵

Ezzel szemben az orosz invázió kezdete óta a két ország közti ellenségesség sosem látott szinteket ért el. Vezető kormánytagok kijelentéseikben Ukrajna hálátlanságának felhánytorgatásától az ukrán elnök személyes becsmérléséig is eljutottak.¹⁶ A magyar kormány továbbá az Európai Unió szankciós politikáját jól felépített kampányaiban is támadja, mondván – többek közt –, hogy ezek a lépések az ukrán érdekekkel is szembemennek. Ezzel egyidőben Ukrajna mindvégig kiállt a szankciók mellett, ezek ugyanis elmondásuk szerint Oroszország hadviselési képességeit gyengítve igenis a saját érdeküket segítik.¹⁷ Az ukrán vezetés emiatt Magyarországot éppen az orosz érdekek kiszolgálójának írja le, ugyanis a szankciók elvi

¹¹ UN News, 2022. április 7.

¹² Euronews, 2022. október 13.

¹³ Euronews, 2022. november 14.

¹⁴ The New Voice of Ukraine, 2022. november 27.

¹⁵ Miniszterelnöki Kabinetiroda, 2016. november 25.

¹⁶ Euractiv, 2022. június 07.

¹⁷ Radio Free Europe / Radio Liberty, 2022. július 15.

háttérének elvetésével indoklásuk szerint Putyin trójai falovaként működnek az Európai Unión belül.¹⁸

A hat évvel korábbi kapcsolatokhoz viszonyított szembetűnő fordulat nem tudható be a magyar álláspont változásának, Magyarországon ugyanis 2010 óta nem történt kormányváltás, a regnáló kormány külpolitikájában pedig mind az Európai Uniót, mind Oroszországot tekintve következetes maradt, jelentős fordulatnak nem látni nyomát. Emiatt azt kell megvizsgálni, hogy mi változott az ukrán oldalon 2016 és 2022 között.

A magyar kisebbség helyzete Ukrajnában

Magyarország az elsők között ismerte el Ukrajna függetlenségét a honos magyar kisebbség anyanyelvének használata és kultúrájának gyakorlása felé ígért garanciákért cserébe.¹⁹ A kárpátaljai magyarság körül végül az elmúlt bő egy évtizedben tört csak felszínre konfliktus. Az Orbán-kormány azon túl, hogy magyar állampolgárságot adott a közösségnek, helyi iskolák, templomok, vállalkozások, újságok anyagi támogatásával egyfelől több szavazatot szerzett a kormánypártoknak a magyarországi országgyűlési választásokra, másrészt pedig erősebb köteléket alakított ki a közösséggel, mint annak de facto otthona, Ukrajna.

A magyar kormány tehát bizonyos szempontból a kárpátaljai magyar kisebbség Ukrajnába való integrációját hátráltatta. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a helyi fiatalság inkább Magyarországon, mintsem Ukrajnában kezdte elképzelni a jövőjét, köszönhetően az Orbán-kormány által finanszírozott magyar nyelvű oktatásnak és az újonnan szerzett magyar állampolgárságnak. A beregszászi főiskola magyar nyelven elvégzett szakirányú képezéseivel ugyanis az oktatásból kikerülő fiatalok munkaerőpiaci esélyei az országon belül meglehetősen csekélyek, kiváltképp, ha az államnyelvet egyáltalán nem is beszélik. A kizárólag kisebbségi nyelven történő oktatás így az Ukrajnából történő elvándorlás motorjaként működött, ami Magyarország számára bár hasznot hozott – így nemcsak több képzett munkaerőre tett szert a magyar állam, de a Magyarországról elvándorolt értelmiségiek pótlását is segítette –, Ukrajnát ez negatívan érintette és az ukránok ellenszenvét is növelhette a magyarsággal szemben.²⁰ Az etnikai konfliktuson szintén nem enyhített az a tényező, hogy a kárpátaljai magyarság a nemzeti

¹⁸ Euractiv, 2022. június 07.

¹⁹ The New York Times, 2022. június 16.

²⁰ Azonnali, 2019. szeptember 26.

összetartozás emléknapjának megtartásával szorosabb szentimentális köteléket épített ki az elmúlt években a Trianon előtti országhatárokkal is.²¹ Az ukrajnai magyarság magyar államhoz fűzött szoros kapcsolata következtében napjainkban az is jellemzővé vált, hogy kormányközeli csatornákon keresztül oroszparti narratívák jutnak el a közösséghez, beleértve például az ukrajnai orosz kisebbség elszenvedett sérelmeit és az erre válaszul, tehát a kisebbségvédelem zászlaja alatt indított hadművelet koncepcióját, mint háborús indokot. Ezen körülmények miatt egyre inkább megkérdőjeleződött az ukránokban a helyi magyarság hűsége az ukrán állam felé.²²

Az orosz-ukrán háború 2014-es kitörése megnövelte az ukránok ellenségességét az orosz kisebbség felé, de az ukrajnai magyar kisebbséget is negatívan érintette. Több szélsőséges nacionalista támadás irányult magyarok ellen: Ungváron megfélemlítő céllal tartottak utcai vonulásokat, magyar zászlókat szaggattak le, a kulturális központjukat pedig kétszer, 2017-ben és 2018-ban is megtámadták.²³ Az ukrán kormányzat több incidenst orosz provokációként azonosított be, mondván ezek Oroszország Ukrajna nemzeti egységének aláásását célzó tervének részei.²⁴ Kormányzaton kívüli megfigyelők pedig arra is felhívták a figyelmet, hogy ezek a provokációk egy leendő orosz invázióhoz szükséges indokok megteremtéséért történnek. Ezt támasztja alá, hogy hirtelen hasonló konfliktusok bukkantak fel Ukrajna-szerte például a ruszinok autonómiája kapcsán, a bukovinai románok függetlensége kapcsán, illetve más állítólagos szeparatista törekvések kapcsán Lvivben és Odesszában is, ezek a hírek azonban mind-mind a TASSZ orosz hírügynökség részéről vagy súlyosan eltúlozva, vagy akár teljességében meghamisítva láttak napvilágot.²⁵ A kárpátaljai magyarok és ukránok közti etnikai konfliktus szítása tehát egyértelműen az orosz információs hadviselés egy elemét képezi Ukrajna destabilizációjának céljával.

Ez persze nem jelenti azt, hogy az etnikai ellentétek elmélyítésében ne lett volna része magának az ukrán vezetésnek is. A háború kitöréséig viszonylag kedvező kisebbségi politikájával kellő teret biztosított Ukrajna jogszabályi környezete a nemzetiségi nyelvek szabad használatának,²⁶ a 2013-14-es belpolitikai változások hatására azonban elsősorban az orosz kisebbséget megcélozva ez jelentősen romlott.²⁷ Az új korlátozások bár mellékesen a magyar kisebbséget is érintették, az ukrán-magyar kapcsolatok szembetűnő romlásához még

²¹ The New York Times, 2022. június 16.

²² The New York Times, 2022. június 16.

²³ Lajosi, 2022.; The New York Times, 2022. június 16.

²⁴ Kharkiv Human Rights Protection Group, 2019. január 10.

²⁵ Lajosi, 2022.

²⁶ Csernicskó – Hires-László – Karmacsi – Márku – Máté – Tóth-Orosz, 2020. 39.

²⁷ Index, 2014. február 24.

nem vezettek: 2016-ig bezárólag rendszeres magas szintű politikai találkozók történtek a két ország között.²⁸ Ezt követően hozott változást az elsősorban szintén az orosz kisebbséget megcélzó 2017-es oktatási törvény, amely iskolai körökben korlátozta a kisebbségi nyelveknek – így a magyar nyelvnek is – a használatát, illetve a 2019-ben a közélet minden területén az ukrán állami nyelvet kötelezővé tevő nyelvtörvény, amellyel gyakorlatilag a privátszférába és egyházi körbe száműzték az országban beszélt kisebbségi anyanyelvek tömkelegét.²⁹ Ezek eredményeképp Magyarország 2018 óta blokkolja a NATO és Ukrajna miniszteri szintű politikai találkozóit.

Afölött viszont nem szabad elsiklanunk, hogy ugyanezen törvények nemcsak a magyar és orosz, hanem az ukrainai bolgár, görög, román, és lengyel kisebbségeket is érintették, amelyek anyaországi Magyarországhoz hasonlóan tiltakoztak, sőt, olyan nemzetközi szervezetek tiltakozását is kiváltották, mint a Velencei Bizottságét, az Európai Tanácsét vagy maga az Európai Unió és az Észak-atlanti Szerződés Szervezetét is.³⁰ A Magyarországhoz hasonló súlyú reakciót viszont egyik érintett országból sem váltott ki az ukrán kisebbségpolitika, még az invázió kezdete előtti „békeidős” környezetben sem.

Magyarország álláspontja szerint az új nyelvtörvények az ukrainai kisebbségek fennmaradását veszélyeztetik a nemzeti nyelv oktatásának javítása helyett. A magyar kormány narratívája szerint tehát éppen Ukrajna az, amely „Putyin kottájából játszik” a kisebbségei alapvető jogainak megfosztásával, ezek megtagadásából fakadóan etnikai konfliktus szításával és a kisebbségek ellen irányuló gyűlölet tolerálásával. Ennek eredménye a magyar álláspont szerint egy destabilizált, gyenge Ukrajna, amely az orosz provokációk céljának beteljesítését jelenti. A magyar kormány így újabban is hajlandó volt kifejezni támogatását Ukrajna szuverenitása és területi integritása felé, de aláhúzta, hogy mindaddig, amíg az emberi jogokat nem tartják ismét teljes mértékben tiszteletben, nem tudják támogatni Ukrajna nyugati integrációs törekvéseit.³¹

Az ukrán-magyar kapcsolatokat alapjában meghatározó etnikai konfliktusról tehát azt mondhatjuk, hogy három fél negatív hatású döntéseinek a közös eredménye. Magyarország többletjogok ajándékozásával hátráltatta a magyarok ukrainai integrációját, Oroszország szította az ukránok ebből fakadó ellenszenvét az ország destabilizálásáért, Ukrajna pedig

²⁸ Magyarország Nagykövetsége, Kijev.

²⁹ A nyelvtörvények konkrét hatásköréről bővebben lásd: KMPSZ, 2020. január 27.

³⁰ Tárnok, 2021.

³¹ Tárnok, 2021.

diszkriminatív szabályaival árkot ásott a két népcsoport közé egy igazságtalan hierarchia megteremtésével.

Az etnikai ellentéteken túl

A magyar kormány Ukrajnához való hozzáállásának természetét nem elég kizárólag nemzetiségi konfliktusok alapján magyarázni. A 2022-es év végén Magyarország ismét Európai Unió viták középpontjába került az Ukrajnának szánt 18 milliárd eurós – hosszú futamidőre szóló hitelként működő – segélycsomag egyetlen ellenzőjeként.³² Ennek hátterében már nem Ukrajna kisebbségpolitikai problémáinak kifogásolása állt – már csak azért sem, mivel a csomag kifizetésének feltétele jogállamisági kritériumokon keresztül a nyelvtörvényeknek is a felülvizsgálata, vagyis éppen a magyar érdekekkel vágott egybe támogatása³³ –, hanem gazdasági megfontolások. A magyar kormány a tárgyalások során többször hangoztatta, hogy egyébként támogatná a tervezetet, ha az nem járna közös Európai Unió hitelfelvétellel, kiváltképpen akkor, amikor a jogállamisági problémák miatt befagyasztott saját magának járó forráscsomagért küzd ebben az – enyhén szólva – kihívásokkal teli államháztartási környezetben.³⁴ A magyar kormány csatározása az Unióval a helyreállítási terv elfogadását is veszélybe sodorta, ezzel jelentős pénzeket is feltéve a lapra Orbán kritikusi szerint orosz érdekek kiszolgálásáért.³⁵ A viszálykodás viszont végül mégis a finanszírozás kérdése mentén oldódott fel: Azzal, hogy kikerült a közös hitel felvétele az egyezmény kritériumai közül, már a magyar kormány is rábólintott Ukrajna támogatására,³⁶ ezután pedig a „túszul ejtett” Unió pénzek kérdése mentén is egyezés született a felek között.³⁷

Szijjártó Péter külügyminiszter mindenesetre a vita lefolyása során úgy fogalmazta meg a kormány álláspontját, hogy Magyarország kizárólag kétoldalú alapon hajlandó Ukrajnát támogatni, ebbe pedig nem fér bele az eladósodás.³⁸ Az Orbán-kormány tehát nem kezeli kivételezettként Ukrajnát a háború kontextusában.

³² Politico, 2022. november 10.

³³ Mandiner, 2022. november 14.; Az ukrán törvényhozás egyébként még az év vége előtt el is fogadta az egyezés értelmében szükséges nemzeti kisebbségekkel kapcsolatos jogszabályt. Lásd: Telex, 2022. december 13.

³⁴ Mandiner, 2022. november 11.

³⁵ 444.hu, 2022. december 6.

³⁶ Euronews, 2022. december 11.

³⁷ VG, 2022. december 12.

³⁸ 24.hu, 2022. november 11.

Az Unió külügyminiszterek novemberi tanácskozásán szóba került még a szankciók támogatásának a kérdése is, ennek kapcsán litván kollégája rótta fel neki, hogy akik arról beszélnek, hogy a szankciók nem működnek, azok az orosz narratívát használják.³⁹ Az az állítólagos „szóvivői” szerep, amit Magyarország az orosz vezetés számára betölt az EU-ban és a NATO-ban viszont nemcsak litván oldalról váltott ki ellenérzéseket, de a legközelebbi szövetségeseit, a lengyeleket is elidegenítette,⁴⁰ ez pedig arra is okot adott a kérdést vizsgálók számára, hogy ezt lássák az Ukrajnával való diskurzus folyamatos akadályozásának tényleges hátterében.⁴¹

Orosz-magyar kapcsolatok

Magyarország sajátos háborús álláspontjának második eleme tehát az Oroszországgal ápolts közeli viszonya. Bár formálisan Ukrajna oldalára állt a konfliktus kérdésében a magyar kormány és hivatalos dokumentumokban az orosz felet nevezte meg az Európában dúló energia- és gazdasági válságért,⁴² továbbra is igyekszik a lehető legjobban kerülni a Putyin-rezsim nyílt kritizálását nemzetközi szinten és belföldi kommunikációjában egyaránt.⁴³ A kormányhoz közeli médiában a hivatalos álláspontokkal szemben Oroszországot gyakran a Nyugat külpolitikájának áldozataként mutatták be, a kormánypárti KESMA lapjaiban pedig a háború kapcsán egyenesen Putyinnak szurkoló fennhangú anyagok láttak napvilágot.⁴⁴ Ennek tényét bár a kormány a sajtószabadság címszavával magyarázta,⁴⁵ Orbán így mégis – még ha passzív módon is – az orosz információs háborúban Putyin szövetségésének is tekinthető.⁴⁶

Ennek hátterében az orbáni külpolitika más aspektusai köszönnek vissza. A külpolitikában 2010 után beindított keleti nyitás elvéből következik a gazdasági közeledés Oroszország és Kína piaci felé, ami elkerülhetetlen módon a politikai kapcsolatok szorosabbra fűzését is vonta maga után – még ha nem is azonos mértékben.⁴⁷ Ez ráadásul az egyik előfeltétele volt a 2013 óta működő rezsicsökkentés fenntartásának: A piaci árak és a fogyasztói árak közti

³⁹ HVG, 2022. november 14.

⁴⁰ Foreign Policy, 2022. május 10.

⁴¹ Simon, 2022.; Hadas – Holland, 2022.

⁴² 444.hu, 2022. október 24.

⁴³ The New York Times, 2022. június 16.

⁴⁴ 444.hu, 2022. november 01.

⁴⁵ Telex, 2022. november 16.

⁴⁶ Lajosi, 2022.

⁴⁷ Kohán, 2021.

különbözetre költendő kormányzati kiadások csökkentéséért az EU keleti energiafüggését felszámoló tervekkel szemben a kormány az olcsó orosz földgáz és kőolaj felé fordult. Az energiahordozók mellett az elektromos áram hasonlóan az oroszok felé irányította a kormány figyelmét: A paksi atomerőmű fenntartása, és évek óta tervben álló bővítése is az orosz atomenergia-ügynökségen, a Roszatomon keresztül történik.

A külgazdaság terén megfigyelhető geopolitikai ambivalencia elve tehát az orbáni gazdaságpolitika egyik alappillére jelenti. Orbán Viktor ez alapján Magyarországot „tranzitországnak” jellemezte, ami földrajzilag és gazdaságilag is Kelet és Nyugat között helyezkedik el, ebből pedig hasznot képes termelni. Erre az Oroszországtól való függés felszámolása – vagyis a hidegháborúhoz hasonló blokkosodás – kifejezett veszélyt jelent, ugyanis Magyarország így érintkezési pontból hirtelen perifériává válna.⁴⁸

A meglévő együttműködés fenntartásának szüksége miatt kritizálta így Magyarország a Krím 2014-es annektálását követő első szankciókat is.⁴⁹ Ugyanezen okok – illetve az invázió kezdete óta már inkább a tágabban vett energiabiztonság, mintsem kifejezetten a kedvező ár⁵⁰ – állnak az újabb szankciók bevezetése körüli ellenállás és az Oroszország felőli energiaimportot érintő beavatkozások kifejezett vétója mögött. Ugyanígy ezeknek a körülményeknek tudható be az is, hogy a kormány hamar elfogadta azt az orosz követelést, miszerint a földgázért a továbbiakban euró helyett rubelben kelljen folyósítani a kifizetéseket – ami ugyancsak kiváltotta az ukrán kormányzat nemtetszését, mondván Magyarország ezzel segíti Putyin hadviselési képességét és aláássa az EU-s egységet az Ukrajna ellen folytatott ellenségességével.⁵¹

Az orosz-magyar kapcsolatnak egy másik eleme azonban nem magyarázható pragmatikus alapokon. Magyarország ugyanis évek óta az orosz kémhálózat egyik központjaként működik az Európai Unióban és ebben látszólag a magyar kormány is közreműködik. Míg Prágában, Pozsonyban és Varsóban összesen 20, addig Budapesten 50 – a fogadó ország törvényei alól mentességet élvező – akkreditált orosz diplomata dolgozik.⁵² Hasonló nemzetbiztonsági kockázat eleme lehet a néhány éve Moszkvából Budapestre költözött Nemzetközi Beruházási Bank ittléte, amelynek vezetője nem mellékesen egy korábban Budapestre kihelyezett KGB-ügynök apa és a TASSZ hírügynökség által a XX. század egyik legfigyelemreméltóbb

⁴⁸ Orbán, 2022. július 23.

⁴⁹ Hadas – Holland, 2022.

⁵⁰ Népszava, 2022. július 29.

⁵¹ Euronews, 2022. április 07.

⁵² Nem példa nélküli, hogy az Európai Unió és a NATO területén tevékenykedő orosz kémek diplomataként jussanak be a fogadó országba.; Bogár, 2022.

kémjének dicsért anyja gyermeke.⁵³ Az invázió kezdete után bár Bulgária, Románia, Csehország és Szlovákia is kivonultak a bank tagságából, a magyar kormány kezdeti bizonytalansága ellenére végül a bennmaradás mellett döntött.⁵⁴ Az orosz kémhálózat számára szintén előnyös volt a magyar kormány által évekig működtetett letelepedési kötvény-rendszer, amely által például az orosz külföldi hírszerzés vezetőjének fia, Andrej Nariskin is schengeni vízumhoz juthatott komoly pénzösszegért cserébe. Az sem mellékes, hogy Nariskin bejelentett lakcíme egy a miniszterelnök kabinetfőnöke, Rogán Antal barátjának birtokában álló lakás.⁵⁵ A kémtevékenység bizonyítékai azonban nem csak áttételes formában jelennek meg: November végén az ukrán hatóságok a magyar határnál elfogtak egy orosz ügynököt, aki egy rejtett adathordozón ukrán nemzetbiztonsági és katonai titkokat akart a budapesti orosz nagykövetségnek átadni.⁵⁶ Mindezen tények nemcsak a magyar nemzetbiztonságra jelentenek veszélyt, hanem egyúttal veszélybe sodorják az Európai Unió és a NATO teljes közösségeit is.⁵⁷ A magyar kormány efölött viszont látszólag szemét hunyja: Míg Európa-szerte már több mint négyszáz orosz kémeket utasítottak ki fogadó országukból,⁵⁸ Magyarországon egyetlen ilyen esetről sem lehetett hallani a 2022-es év során.

A magyar kormány célja tehát az invázió kezdete óta az, hogy az évek óta fennálló kapcsolatát Oroszországgal ne befolyásolja az időközben megváltozott geopolitikai helyzet. Ahogy korábban áttekintettük, ehhez Magyarország a saját politikai és katonai közösségéhez intézett gesztusai miatt nem tudta teljes mértékben tartani magát. Oroszország pedig nem is hunyt szemet ezen lépések felett. A konfliktus kitörése után nem sokkal Magyarország – bár nem külön említve, hanem az Európai Unió részeként automatikusan – felkerült az orosz kormány barátságtalan országainak listájára. A dokumentum értelmében orosz állampolgárok és vállalatok, valamint az orosz állam, annak közigazgatási egységei és önkormányzatai felhatalmazást kaptak arra, hogy devizatartozásaikat a továbbiakban orosz rubelben fizessék, feltéve, ha a kifizetés értéke meghaladja a havi 10 millió rubelt.⁵⁹ A jogszabály értelmében továbbá a listán szereplő államok állampolgáraival és vállalataival folytatott minden ügyletet a Külföldi Befektetések Ellenőrző Bizottságának kell jóváhagynia, vagyis az orosz állam minden ilyen ügylet felett ellenőrzést és potenciálisan vétót is gyakorol.⁶⁰

⁵³ Bogár, 2022.

⁵⁴ Telex, 2022. október 21.

⁵⁵ Népszava, 2022. november 10.

⁵⁶ Bogár, 2022.

⁵⁷ Panyi, 2022.

⁵⁸ Euractiv, 2022. november 17.

⁵⁹ TASS, 2022. március 07.

⁶⁰ 24.hu, 2022. március 07.

Nem ez volt egyébként az egyetlen eset, amikor Magyarország az Európai Unió részeként orosz bosszú célkeresztjébe került. Mivel Magyarország az év végén elfogadta az EU és a G7 által közösen bevezetett nemzetközi ársapkát a tengeri szállítású orosz olajra, az orosz kormány fenyegetései alapján veszélybe került a szárazföldi kőolaj-vezetékek ellátásbiztonsága is. A retorzióktól tartva a kormány mindenesetre felhatalmazást kapott az Európai Uniótól az embargó megkerülésére, ha Oroszország bosszúból valóban leállítaná a Barátság-vezetékét. A kormány kommunikációja szerint így Magyarország energiaellátásának biztonsága megmaradt.⁶¹

A kormány álláspontjának mélyebb hatásai

Oroszország a nyomát az elmúlt években nemcsak Magyarország energiafüggőségében, de látszólag egész politikai színterén otthagyta. Orbán Viktor abban kifejezetten Vlagyimir Putyin vezetési modelljét követi, hogy kormánypártja ledominálja az ország médiakörnyezetét és biztosítja az állami tenderekkel meggazdagított oligarchiája hűségét. Természetesen lehet amellet érvelni, hogy Magyarország elmozdulása az autoriter mintázatot követő rendszer felé az orosz minta meglététől függetlenül – például egy politikai pszichológiától vezérelt általános kelet-közép-európai illiberális fordulat részeként⁶² – történt meg, azt a tényt viszont nem mellőzhetjük, hogy éppen maga Orbán volt az, aki Oroszország példáját magasztalta a nem liberális kormányzati formák kapcsán elmélkedve 2014-es tusványosi beszédében.⁶³

Mindezek azonban nem vezetnek egyenes úton ahhoz, hogy a választók is Oroszországgal szimpatizáljanak. Ráadásul ahogy Ukrajnával, úgy Oroszországgal szemben is léteznek kollektív nemzeti sérelmek – a négy évtizedes szovjet megszállás, illetve az 1956-os forradalom vérbe fojtása kapcsán –, ezek azonban az ukránokkal meglévő jóval frissebb konfliktussal ellentétben már a mindennapi politika szempontjából elévültek, nem jelentenek befolyást a kormány külpolitikája felé.⁶⁴

A magyarokat viszont Oroszország oldalára terelhette a kormány Nyugattal való kulturális szakítása. Az Orbán-kormánynak ugyanis visszatérő narratívája a progresszívekkel vívott

⁶¹ Portfolio, 2022. december 03.

⁶² Krastev – Holmes, 2018. 119. p.

⁶³ Orbán, 2014. július 28.

⁶⁴ Nattrass, 2022.

„kulturharc”, amit az Európai Unióval zajló vitákba is beleilleszt. Ebben a harcban Oroszország a hagyományos erkölcsök képviselőjeként azonos oldalon áll a kormánnyal, az állásponttal szimpatizálók így szövetségesként tekinthetnek az oroszokra a nyugati „ellenséggel” szemben.⁶⁵ Ezeket a szerepeket akár a háborús konfliktussal is összemoshatják. Nem szabad elfelejtenünk, hogy a Fidesz-KDNP kormány nagyban támaszkodik kommunikációjában az EU-ellenes és Nyugatellenes narratíváira, ami a 2004-es EU-csatlakozásban csalódottakat, illetve a budapesti felsőbb rétegek lehetőségeivel szemben lemaradókat megszólítva mozgósítja szavazói bázisát. A kormány Oroszországgal való szimpatizálása tehát nem magyarázható kizárólag gazdasági érdekekkel, Orbán Brüsszel elleni állandósult kampányának részeként is értelmezhető.⁶⁶

Azáltal viszont, hogy Magyarország gazdasága továbbra is erősen függ az európai közös piactól és katonai védelem terén a NATO-ra támaszkodik, a politikai elit igyekszik kerülni az ezekkel való totális konfrontáció szítását, így az EU-ból való kilépés lehetőségét nem pedzegeti és pozitív, vagy legalább semleges nézeteket tart fenn a meglévő szövetségi rendszerek kapcsán. Leplezetlen NATO-ellenes narratívák nyílt orosz kormányzati propagandával együtt azonban mégis jelen vannak a közösségi médiában, illetve a média „szürke zónájában”⁶⁷. Több médiumra jellemző továbbá, hogy kritika nélkül átveszik az MTI azon tudósításait, amelyek szerkesztés nélkül adnak át orosz álláspontokat. Ezek a tényezők egybevetve a kormány által az elmúlt években sugárzott pozitív Oroszország-képpel eredményezték a NATO fókusza kapcsán tapasztalt megosztottságot a magyarokban, ami Ukrajna támogatását egy pártszimpátiák mentén megosztott kérdéssé tette.⁶⁸

A kormányzati narratíva pedig az ország határait is kinőtte. Ahogy korábban áttekintettük, a kárpátaljai magyarok is nagy részben oroszbarát és Nyugatellenes narratívának voltak kitéve magyar adásokon keresztül, köszönhetően részben annak, hogy az ukrán kábeltelevízió lefedettsége a – magyarul lakta – határmenti vidékeken meglehetősen gyenge, az ukrán műholdas adásokat pedig más frekvenciákon adják, mint a magyarokat.⁶⁹ Emiatt, illetve azt látva, hogy Magyarország jobban támogatja közösségeiket, mint az ukrán állam, sokan közülük kétségbe vonják Ukrajna tényleges integrációs szándékait.⁷⁰ Az sem segít a helyzeten, hogy Kárpátalja

⁶⁵ Natrass, 2022.

⁶⁶ Hadas – Holland, 2022.

⁶⁷ Nyíltan elfoglalt médiumok közege, amelyeknek nincs meg a kellő anyagi és szakmai hátterük a főáramú médiával szemben. Ezek szűrés nélkül hajlamosak átvenni a Kreml által terjesztett narratívákat, akár álhíreket gyártó portálokról is.

⁶⁸ Szicherle – Molnár, 2022. 11–13.

⁶⁹ Azonnali, 2019. szeptember 26.

⁷⁰ The New York Times, 2022. június 16.

alapvetően földrajzi elszigeteltségben van az ukrán belterületekhez képest, nem beszélve a háborús zónákról – Kijev közel háromszor akkora távolságra van Ungvártól, mint Budapest, Harkiv pedig távolabb van, mint Berlin.⁷¹

A magyar kisebbség mindenesetre hivatalosan elutasítja a széparatista szándékokat. A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ) amellett, hogy kiáll Ukrajna területi egysége mellett, üdvözli a magyar állam azon szándékát, hogy támogassák Ukrajna EU-s tagságát.⁷² Ezzel szemben a Kárpátalja körüli irredentista szellemiség inkább Magyarországon belül működő szervezetekben van életben. A tavalyi választásokon az országgyűlésbe már önerőből bekerült Mi Hazánk⁷³ egyik tagja szerint az ukránoknak aggodalomra ad okot az orosz invázió által lehetségessé vált magyar területi terjeszkedés lehetősége.⁷⁴ A párt elnöke, Toroczka László ehhez hasonlóan – a lengyel-magyar határ visszaállításának vágyán keresztül burkoltabban – szintén Kárpátalja visszafoglalásáról ábrándozott hivatalos médiafelületén, ami már ukrán kormányzati tiltakozást is kiváltott.⁷⁵ Ezeket a nézeteket tehát nem mellőzhetjük egyének szimpla összeesküvés-elméleteként, ugyanis ilyen aggályokkal ukrán kormányzati képviselők is fordultak a magyar kormány felé, de hozzájuk hasonlóan szlovákiai politikusok is kifejezték már saját aggodalmukat a Szlovákia területi integritását veszélyeztető magyar irredentista elképzelések miatt.⁷⁶

Mind a KMKSZ, mind az Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség (UMDSZ) elhatárolódnak ezektől a nézetektől, hangsúlyozva, hogy a kárpátaljai magyarság nem kíván jogszabály-módosítások mellett kampányolni sem a nyelvtörvények, sem bármiféle autonómia kapcsán. Meglátásuk szerint az etnikai ellentétek Kárpátalján nem olyan életbevágóak, mint például a Donbaszban, Transznisztríában, Abháziában, vagy Dél-Oszétiában. Politikai nézeteltéréseik ellenére a magyarok és ukránok itt békésen élnek egymás mellett és bár előbbiek nem feltétlenül tekintik a háborút saját konfliktusuknak, nem is kívánnak belőle hasznot húzni.⁷⁷

Az ukrán állam felől ért sérelmeiket pedig már csak azért is nehéz külső szemmel megítélni, mert a kérdés kapcsán az ukrán vezetés egyáltalán nem egységesen kisebbségellenes. A munkácsi turulszobor eltávolítását például a városi tanács döntése eredményezte, azt viszont a

⁷¹ Azonnali, 2019. szeptember 26.

⁷² Lajosi, 2022.

⁷³ Az előző parlamenti ciklusban is rendelkeztek képviselővel, azonban csak a pártszakadás előtti Jobbik választási eredményei által.

⁷⁴ Balkan Insight, 2022. május 04.

⁷⁵ Telex, 2022. november 13.

⁷⁶ Lajosi, 2022.

⁷⁷ Balkan Insight, 2022. május 04.

kárpátaljai régió kormányzója – mint a területet destabilizálására irányuló provokációt – elítélte.⁷⁸

Az álláspont mögötti támogatás

Az UMDSZ szimpla kampányfogásként utasította vissza a magyar kormány azon állítását, miszerint Ukrajna szélsőséges és nacionalista a kisebbségeivel szemben.⁷⁹ Ez arra enged következtetni, hogy a Fidesz-KDNP nemcsak az erős Nyugatellenesség fenntartásával mozgósítja szavazótáborát, hanem hogy az emberek elvárják a kormánytól egy bizonyos fokú szembenállást Ukrajnával tiltakozásul a magyar kisebbség elszenvedett sérelmeiért. Az év során készített közvélemény-kutatások azt mutatták ki, hogy a magyarok támogatják legkevésbé a régióban Ukrajna csatlakozását az Európai Unióhoz és a NATO-hoz,⁸⁰ a többség pedig Oroszországot ugyanolyan stratégiai partnernek tekinti, mint az invázió előtt.⁸¹ A kormánypártoknak ezeken túl a magyarok azon igényéhez is igazodniuk kell, hogy a keleti és nyugati hatalmak között helyezkedjenek el, nem elköteleződve teljesen egyik oldal mellett sem.⁸²

A 2022. áprilisi országgyűlési választások jelentőségét nem lehet eléggé hangsúlyozni a népi támogatás vizsgálatakor. A választók lehető legnagyobb tömegének megszólítása érdekében a Fidesz-KDNP a kormánypárti médiában a béke és a biztonság egyetlen garántálójaként jelenítette meg magát, míg az ellenzéket úgy állították be, mint akik beléptetnék az országot a háborúba Ukrajna oldalán.⁸³ Ez a stratégia egy nemzeti konszenzus kihasználásán alapult: Tízből kilenc választó egyetértett azzal, hogy Magyarországnak ki kell maradnia a konfliktusból és ennek érdekében mindent meg kell tenni a Századvég február végi felmérése szerint. Az embereknek csupán 9 százaléka volt azon a véleményen, hogy az aktívabb oroszellenes fellépés fontosabb, mint a háborúból való kimaradás.⁸⁴

A választási kampány részévé tették kifejezetten Zelenszkij elnök személyének kritikáját is. Március végéig bár békülékenyen viszonyult hozzá a kormány, ez azonban az elnök

⁷⁸ Népszava, 2022. október 20.

⁷⁹ Balkan Insight, 2022. május 04.

⁸⁰ Hajdu – Kazaz – Klingová - Kortiš, 2022. 58, 69.

⁸¹ Hajdu – Kazaz – Klingová - Kortiš, 2022. 37.

⁸² Hajdu – Kazaz – Klingová - Kortiš, 2022. 17.

⁸³ Lajosi, 2022.

⁸⁴ Századvég, 2022.

Magyarország támogatását számonkérő megnyilvánulása után fordulatot vett: A háborús téma kifulladását megakadályozván az ellenzéken túl az ukrán kormányfő is a kampánygépezet célkeresztjébe került.⁸⁵ Ennek eredménye látszólag sikeres volt. Ahelyett, hogy megnőtt volna az Ukrajna támogatását pártolók tábora a háború folytatódásával, még inkább erősödött a következő hónapokban az ukránellenesség és az oroszpártiság. Tavasszal egyre kevesebben tekintették az inváziót orosz agresszió eredményének (8 százalékpontos esés 2 hónap alatt), és egyre többen gondolták úgy, hogy Oroszország csak megvédi önmagát (15% értett ezzel egyet márciusban, 25% májusban).⁸⁶ Bár ezek a trendek öszre – vélhetőleg a kampány lezárását követő lehiggadásnak köszönhetően – megfordultak, pártszimpátiákat tekintve továbbra is az volt látható, hogy a kormánypárti szavazók bő többségükben elégedettek maradtak a kormány háborús hozzáállásával és továbbra sem támogatták Oroszország szigorúbb elítélését.⁸⁷ Általánosságban tehát erős maradt ennek a keleti-nyugati köztes álláspontnak a támogatása.

A kormány külpolitikája egyébként az ellenzéki szavazótábor jelentős részének a támogatását is elnyerte, ugyanis a magyar választók legnagyobb része ellenzi azokat az EU-s szankciókat, amelyek a rezsiköltségek megemelkedését eredményezik.⁸⁸ Ugyanígy egyetért a kormánypárti és az ellenzéki szavazók többsége Orbán azon véleményével is, miszerint a háborúból az Amerikai Egyesült Államok profitál: A kormánypárti szavazók 83 százalékaival a kormánykritikusok 61 százaléka ért egyet ebben a kérdésben.⁸⁹ Közös pont viszont a Fidesz-KDNP és az ellenzéki pártok szavazói között az is, hogy Magyarországot a nyugati értékrendek mellett köteleznék el, illetve hogy elítélnék azt a fajta közeledést Oroszországhoz, ami az EU-tól és az USA-tól való távolodás árán történne meg.⁹⁰

A nemzetközi kontextus

A magyar kormány álláspontja nemcsak a hazai ellenzék véleményében köszön vissza, de olyan országok vezetésében is, amelyek látványosabban kiállnak Ukrajna mellett a konfliktusban. Azt a véleményt például, miszerint az USA profitál a háborúból, már az Európai

⁸⁵ Telex, 2022. október 21.

⁸⁶ Harsányi, 2022.

⁸⁷ Czene, 2022.

⁸⁸ Harsányi, 2022.

⁸⁹ Nézőpont, 2022.

⁹⁰ Harsányi, 2022.

Unió legfelsőbb szintjein is osztják. Több vezető politikus azzal vádolja az amerikaiakat, hogy az orosz földgázról leszakadó kontinens megnövekedő LNG-igényén az Egyesült Államok a hazai tarifákhoz viszonyított négyszeres árazással nyereszkedik. Az amerikai-európai ellentét a Biden-kormány protekcionista inflációcsökkentő intézkedése következtében pedig tovább súlyosbodott: A francia gazdaságminiszter egyenesen Kína izolacionizmusához hasonlította a lépést és más politikusokkal együtt határozott válaszlépésre sürgette Brüsszelt.⁹¹ Emmanuel Macron elnök szerint pedig így a verseny eltorzításával az Egyesült Államok a Nyugat töredezését idézheti elő.⁹²

Ha viszont a nemzeti érdekeket nézzük, több tagállamot lehetett az év során akár azzal vádolni, hogy aláássák az Unió egységét: Éppen Németország volt az, amelyik saját függése miatt az év elején leginkább ellenállt az orosz energiahordozók behozatalát érintő szankciónak, de Ausztria is a magyar kormányhoz hasonlóan blokkolta a kőolaj és földgáz embargóját,⁹³ Spanyolország pedig éppen az invázió kezdete után kezdte fokozni az orosz energiafüggését.⁹⁴

Az Unió tagállamok hozzáállása azonban a háború elhúzódásával fokozatosan változott. Finnországban a magyarországihoz hasonló orosz építésű atomerőmű-projektet hosszas huzavona után végül leállították,⁹⁵ a németek pedig önként lemondtak az Oroszországból érkező összes kőolaj behozataláról, annak ellenére, hogy az év közepén erre vonatkozóan bejelentett Európai Unió szankció alól mentességet kaptak.⁹⁶ Különösen látványos lépés ez olyan országok politikájával összehasonlítva, mint Lengyelország, ahol már több éve igyekeznek az orosz energiafüggést felszámolni.⁹⁷ Németország bár ezt a folyamatot csak az invázió kezdetén, vagyis 2022. februárjának végén indította el, az év végére a belföldi piaci fogyasztásban mind kőolaj, mind szén és földgáz terén is teljes mértékben megszüntette az orosz importot.⁹⁸ Ettől függetlenül érdemes megjegyezni, hogy az embargó életbe lépése előtt közvetlenül Németország és Olaszország is jelentős mértékben növelték a behozott kőolaj mennyiségét egyfajta „zárás előtti vásárlási láz” fejében.⁹⁹

Magyarország hozzáállása a háborúhoz nem vett úgy fordulatot, mint a németeké, de kisebb előrelépésekről azért mégis érdemes szót ejteni. Az Ukrajnával folytatott diplomáciai csetepaté

⁹¹ Moens – Hanke Vela – Barigazzi, 2022.

⁹² Financial Times, 2022. december 1.

⁹³ Hadas – Holland, 2022.

⁹⁴ Azonnali, 2022. július 25.

⁹⁵ Reuters, 2022. május 02.

⁹⁶ McWilliams – Tagliapietra – Zachmann, 2022.

⁹⁷ Hillebrand, 2022.

⁹⁸ Bundesregierung, 2023. január 2.

⁹⁹ Myllyvirta, 2022.

közepette Szijjártó rövid kárpátaljai látogatása után a nyáron katonai, miniszteri és államtitkári delegációk utaztak a háború sújtotta Ukrajnába,¹⁰⁰ november végén pedig már Novák Katalin köztársasági elnök és Volodimir Zelenszkij ukrán elnök közti találkozója is sor került, még ha nem is négy szem közt, de pozitív lefolyással.¹⁰¹

Ennek ellenére persze nem lehet a magyar stratégia megváltozásáról beszélni. Az év végén Bukarestben tartott NATO-külgügyminiszteri találkozón az ukrán delegáció részvételét ismét Magyarország blokkolta, a korábbi évekhez hasonlóan a kárpátaljai magyar kisebbség sérelmeire hivatkozva. A háború ténye tehát nem vette rá a kormányt álláspontjának megváltoztatására, vagy bármiféle engedményekre az ukránokkal szembeni korábbi elvárásaihoz képest. Maga Szijjártó Péter is úgy fogalmazott, hogy a háborús konfliktus csupán annyiban hozott változást ezen a téren, hogy a magyar kormány jelenleg nem emlegeti fel aktívan a kisebbségi kérdéssel kapcsolatos sérelmeit. Azokat azonban nem is felejtette el. A kormány tehát jelenleg kívárja a háború végét, hogy a kárpátaljai magyarok jogaival kapcsolatos diskurzust újra feléleszthesse.¹⁰²

A külföldi és magyar gondolkodás összehasonlítása

Ha a magyar kormány álláspontjának külföldi támogatását vizsgáljuk, érdemes a kollektív nemzeti érdekeken túl más országok közvéleményét is áttekintenünk. Azt is alá kell ugyanis húzni, hogy bár úgy tűnik, mintha Magyarországot leszámítva Ukrajna támogatásában teljesen egységes lenne az Európai Unió lakossága, az emberek olyan országokban, mint Bulgária, Görögország, és Szlovákia még a hazai válaszóknál is orospártibb véleményeket osztanak az agresszor szerepét tekintve. A magyar álláspont néhány eleme ráadásul Unió-szerte visszaköszön az emberek gondolkodásában: Míg a humanitárius segítséget az EU egészének nagy többsége támogatja, a legtöbb Unió-s állampolgár a magyarokhoz hasonlóan elítéli a közvetlen katonai beavatkozást és a szankciók miatt megemelt energiaárakat. Általánosságban viszont a bolgárok azok, akik a legkevésbé állnak Ukrajna mellett, a magyar válaszóknál

¹⁰⁰ Telex, 2022. november 25.

¹⁰¹ Index, 2022. november 30.

¹⁰² 444.hu, 2022. november 29.

ugyanis alacsonyabb náluk a támogatása a humanitárius és katonai segítségnyújtásnak, de a menekültek befogadásának is.¹⁰³

Hasonló eredményre jutott a Free Press for Eastern Europe (FPEE) regionális felmérése, amely szerint Bulgáriában Magyarországhoz képest is többen gondolják azt, hogy Ukrajna megtámadása indokolható volt. Kirívó eredmény látszik viszont annál a kérdésnél, amely azt mérte fel, hogy az emberek mekkora része tartaná helyesebbnek, ha Ukrajna megadná magát az orosz agresszoroknak: Itt a magyarok közel ugyanakkora hányada ért egyet a felvetéssel, mint amekkora része elutasítja, a bizonytalanok aránya pedig a vizsgált országok közül a legmagasabb, a válaszadók közel egy negyedét teszi ki. Ez az arány a korábban említett, „oroszbárátabb” lakosságú országok esetében is alacsonyabb.¹⁰⁴ Visegrádi összehasonlításban is egyedi véleményen vannak a magyarok: Bár a már említett Szlovákiában többen gondolják azt, hogy a Nyugat felelős a háború kirobbantásáért, Magyarországon a legmagasabb ezen a téren is a bizonytalanok aránya.¹⁰⁵ A bizonytalanság nálunk ráadásul a megfelelő fokú diskurzus hiányával is elegyedik. A magyarok körében ugyanis felfedezhető egyféle véleménybuborék megléte: Míg Bulgáriában az emberek fele gyakran találkozik olyan nézetekkel a háború kapcsán, amelyek nem egyeznek meg a sajátjukkal, Magyarországon ezt a megkérdezetteknek kevesebb mint egyharmada vallotta.¹⁰⁶ A nagyfokú bizonytalanság és a véleménykülönbségek hiánya abból a szempontból jelentős, hogy így a lakosság jelentős része válhat prédájává a dezinformációs kampányoknak.¹⁰⁷

Érdekes eredményt mutatnak a háború okairól szóló kérdések is. Bulgáriában és Szlovákiában egyaránt elterjedtebb az az orosz propagandából származó vélemény, miszerint a háború egyik kiváltó oka az oroszok azon szándéka, hogy eltávolítsák az ukrán vezetésből a náci elemeket. Szintén alacsony a régiós összehasonlításban azok aránya, akik szerint Oroszország azért támadta meg Ukrajnát, hogy visszaállítsa az Orosz Birodalmat. Viszont nálunk gondolják legkevésbé azt az emberek, hogy a háború kirobbantásának célja a belső gazdasági és politikai problémákról való figyelemelterelés volt.¹⁰⁸ Ez azt jelenti, hogy a korábban bemutatott módokon a magyarokhoz eljutó orosz dezinformáció csak korlátozott mértékben hatott a magyar lakosság véleményeire. Ezt támasztja alá a Medián tavaszi kutatása, amely a – korábban már említett – kampányidőszakban felerősödött ukránellenesség ellenére

¹⁰³ Stolle, 2022.

¹⁰⁴ Pete, 2022.

¹⁰⁵ Szicherle – Kazaz, 2022. 7.

¹⁰⁶ Pete, 2022.

¹⁰⁷ Szicherle – Kazaz, 2022. 7.

¹⁰⁸ Pete, 2022.

is azt mutatta ki, hogy Oroszország a legkevésbé szimpatikus ország a magyarok körében. Eszerint a magyarok Ukrajnát és Oroszországot gyakorlatilag egyformán, meglehetősen negatívan ítélik meg, még ha a háború veszélye által mozgósított szavazók és a jobboldaliak is általánosságban inkább az utóbbival is szimpatizálnak.¹⁰⁹

Sokkal inkább az látható, hogy a magyarok valamely oldal támogatása helyett a konfliktustól való távolságtartás mellett foglalnak állást. Ennek egyik oka akár a délszláv konfliktus negatív tapasztalata is lehet,¹¹⁰ amikor a Kalasnyikov-ügy kapcsán a jugoszláv vezetés megvádolta Magyarországot a horvátok hadianyaggal való támogatásával. Ennek ekkor súlyos következménye volt, Magyarország területét célzott katonai támadás érte, az eskaláció – a konfliktusba való közvetlen bevonódás – veszélye pedig az ország biztonságán túl a délvidéki magyarok életét is kockára tette.¹¹¹ Azt, hogy ez a tapasztalat mekkora részben köszön vissza a magyarok jelenlegi hozzáállásában, nehezen lehet meghatározni. A két helyzet közti párhuzam ellenére inkább az látható, hogy nem feltétlenül ez az eset áll a magyarok semleges hozzáállásának a hátterében, ugyanis az FPEE felmérése szerint a magyarok tartanak a régióban legkevésbé attól, hogy az oroszok győzelme esetén Magyarország is orosz támadás áldozatául essen. Mégis az látható, hogy más szomszédos országokkal ellentétben nálunk a legnagyobb az aránya a teljes semlegességet hirdető táborának. A felmérésben szereplő országok közül Magyarországon vallják legtöbben, hogy az Európai Uniónak egyáltalán nem szabadna beleszólnia az orosz-ukrán konfliktusba. Ukrajna pénzügyi és katonai megsegítésének szintén itt van a legalacsonyabb támogatása. Még a már korábban kiemelt Bulgáriában és Szlovákiában is többen gondolják azt, hogy Ukrajnának több nyugati segítségre lenne szüksége, de hasonlóan oszlanak meg a vélemények Ukrajna EU-s tagsága kapcsán is.¹¹²

Felmerül hát a kérdés, hogy ha nem az orosz propaganda hatása és nem is a szomszédos háborúba való belesodródás veszélyének múltbéli tapasztalata motiválja a magyarok ragaszkodását a semlegességhez, akkor mi állhat amögött, hogy más régiós országokhoz képest is kevésbé hajlandóak a magyarok Ukrajna megsegítését támogatni. A választ véleményem szerint a magyarokat leginkább aggasztó aktuális problémákban kell keresni. Az FPEE felméréséből kiderül, hogy a magyarok – ahogy a bolgárok és szlovákok is – jóval nagyobb mértékben tartanak az árnövekedéstől, a gazdasági válságtól, és az élelmiszerpiaci válsághelyzettől, mint a konfliktus eskalációjától. Ezeket pedig a válaszadók több mint négy

¹⁰⁹ Enyedi – Szabó, 2022.

¹¹⁰ Natrass, 2022.

¹¹¹ Index, 2016. október 26.

¹¹² Pete, 2022.

ötöde jelölte meg, mint aggasztó tényezőt. Nem nehéz tehát belátnunk annak tudatában, hogy a gazdasági és pénzügyi nehézségeket a kormány rendre az európai szankciós politikából eredezteti, hogy az emberek körében oly népszerű semlegesség álláspontját annak reménye motiválhatja, hogy ezáltal megoldódjanak az őket érintő mindennapi nehézségek.

Összegzés

A magyar álláspont tehát nem annyira különös, mint az elsőre tűnhet. Több ország hasonló, pragmatikus viszonyt folytatott Oroszországgal még az orosz-ukrán konfliktus 2014-es kitörése után is, és bár ezek a tavalyi invázió kezdete óta újratervezték stratégiájukat, némely EU-tagállam népessége továbbra is oroszpartibb nézeteket képvisel a magyaroknál. Különösebb inkább az a tény, hogy a magyar kormány nem talált álláspontjában egyetlen szövetségesre sem. Az előbbieken bemutatott felmérések szerint ugyanis Bulgária és Szlovákia népessége Magyarország stratégiájával ért inkább egyet, mint az európai mainstreammel, kormányaik döntései mégsem ezt tükrözik. Bulgária az év végén már hadianyaggal is támogatni kezdte az ukránokat,¹¹³ Szlovákia pedig fegyveripara történetének legnagyobb külföldi szerződését kötötte¹¹⁴ Ukrajna megsegítésére annak ellenére, hogy a szlovákok többsége Oroszország győzelmét kívánja a háborúban.¹¹⁵

Magyarország inkább külpolitikai merevségében egyedi. Olyan geopolitikai környezetben sem volt hajlandó politikájának megváltoztatására, ami például Németország kapcsolatrendszerét alapjában felborította. Ezt a stratégiát felfoghatjuk viszont Magyarország és az EU állandó viaskodásának a részeként is, amelyben a kormány amúgy is csak ritkán talált szövetségesekre. Az Unióval való csatározásnál rendre a Visegrádi Négyek voltak Orbán oldalán, ez a szövetség azonban az utóbbi néhány évben megrendült, köszönhetően a csehországi és szlovákiai kormányváltásoknak, ahol a Fidesszel szimpatizáló populista Babiš- és Fico–Pellegrini-kormányokat liberális ellenzékük váltotta.¹¹⁶ Lengyelország pedig bár a jogállamisági viták során Magyarország oldalán állt, az orosz-ukrán konfliktus során merőben

¹¹³ Reuters, 2022. december 09.

¹¹⁴ Dębiec – Gotkowska, 2022.

¹¹⁵ Euractiv, 2022. szeptember 15.

¹¹⁶ Bayer - Ciencki, 2022.

ellentétes álláspontjaik miatt egyre távolabb sodródtak egymástól.¹¹⁷ Orbán egyetlen reménye itt az lehet, ha a decemberben megbukott szlovák kormány helyébe ismét Fico pártja lép.¹¹⁸

Ha Magyarország Ukrajnával való kapcsolata felől közelítjük meg a kérdést, akkor sem kizárólag a magyar érdekekhez specifikus problémáról beszélhetünk, ugyanis más Unió-s anyaországok kisebbségei is elszenvedtek a magyarokéhoz hasonló sérelmeket. Lengyelország¹¹⁹ és Románia¹²⁰ is szemben találta magát Ukrajnával annak emlékeztetpolitikája és a benne élő kisebbségeik jogai kapcsán, ez azonban a kérdéses országok viszonyait nem határozta meg alapjában, még az invázió kezdete előtt sem. Magyarország kormánya náluk jóval nagyobb jelentőséget tulajdonít a kérdésnek, de ez mégsem kizárólag az Orbán-kormány politikáját minősíti: A határon túli magyarság védelme ugyanis alkotmányos kötelessége az államnak, nem csak a jelenlegi kormány prioritása.¹²¹

A magyar kormány azt kénytelen volt belátni, hogy a béke szüksége jelenleg túlmutat az etnikai konfliktusokon, ennek elérésének módjában viszont eltér az álláspontjuk az Unió bármely más tagállamától. Orbán Viktor a legutóbbi miniszterelnöki kinevezése kapcsán is kijelentette, hogy az Oroszország elleni szankciókat nem látja működőképesnek,¹²² ezt pedig később a tusnádfürdői beszédében is nyomatékosította. Szerinte a Nyugat négy preconcepció alapján alakította ki a háborúval kapcsolatos álláspontját: 1. Ukrajna képes háborút nyerni Oroszország ellen angolszász kiképzéssel és NATO-s fegyverzetrel, 2. szankciókkal meggyengíthető az orosz gazdaság és meginoghat a moszkvai vezetés stabilitása, 3. el tudjuk viselni a szankciók gazdasági következményeit, vagyis azok jobban ártanak Oroszországnak, mint nekünk, és 4. a világ beáll mögénk, mert nekünk van igazunk. Ez a stratégia Orbán szerint már elbukott és ezzel a háborúval emiatt akár véget is érhet a Nyugat hegemoniája a világon.¹²³ Orbán tehát az Unió-s tagállamok vezetői közül egyedülként defetista álláspontot képvisel.

A magyar kormány így igyekszik a maga módján befolyásolni a nemzetközi közbeszédet, egy olyan álláspontot elfoglalva, ami akár a hasonló véleményen lévő vagy érdekekkel rendelkező országok szimpátiáját is elnyerhette volna, de mégis olyan aláfestést hordoz magában, ami szkeptikus a Nyugat közösségével szemben és megkérdőjelezi annak az egységnek a szükségét, amelyre az Európai Unió és a NATO éppen az orosz fenyegetéssel

¹¹⁷ Tamma, 2022.

¹¹⁸ Tuma, 2022.

¹¹⁹ Kononczuk, 2018.

¹²⁰ Constantin, 2022.

¹²¹ Tárnok, 2021.; Azt persze érdemes megjegyezni, hogy a jelenlegi alkotmány (Magyarország Alaptörvénye, 2012) alatt a Fidesz-KDNP kormányon kívül más párt még nem került hatalomra.

¹²² Orbán, 2022. május 16.

¹²³ Orbán, 2022. július 23.

szemben törekszik. Ha ezt egybevetjük annak a flexibilitásnak a hiányával, ami például a német álláspont drasztikus változásához vezetett akár a mindennapi politika, akár az energiafüggőség felszámolásának ügye kapcsán a hosszabb távú stratégiák terén, akkor azt látjuk, hogy az orosz-ukrán háború kapcsán kialakított álláspont az orbáni Magyarországnak az elmúlt években súlyosbodó külpolitikai elszigetelődését¹²⁴ csak még inkább fokozta. Ez tehát a valódi indoka annak, hogy miért esik nehezebbre megérteni a nemzetközi közösségnek Magyarország egyéni érdekeit a háború kontextusában.

Bár felmerült újabban, hogy Magyarországnak emiatt végre döntenie kell Kelet és Nyugat között,¹²⁵ úgy látszik, hogy ez a következetes viselkedés túlélheti akár ezt a rendkívül izgalmas időszakot is.

¹²⁴ 24.hu, 2022. november 20.

¹²⁵ Hadas – Holland, 2022.

Felhasznált irodalom:

Szakirodalom

- Csernicskó István – Hires-László Kornélia – Karmacs Zoltán – Márku Anita – Máté Réka – Tóth-Orosz Enikő: *Tévíút az ukrán nyelvpolitikában: Ukrajna törvénye „Az ukrán mint államnyelv működésének biztosításáról” (elemző áttekintés)*. Beregszász, 2020.
- Krastev, Ivan – Holmes, Stephen: *Explaining Eastern Europe: Imitation and Its Discontents*. Journal of Democracy, 2018. 3. sz. 117-128.

Elemzések és kutatások

- [Szerző nélkül]: *A közvélemény szerint Magyarország biztonsága az első*. Századvég, 2022. február 27. Elérhető: <<https://szazadveg.hu/hu/2022/02/27/a-kozvelemen-y-szerint-magyarorszag-biztonsaga-az-elso~n2491>>. Hozzáférés ideje: 2022. november 17.
- [Szerző nélkül]: *Az USA és Oroszország is jól jár az ukrán háborúval – még a baloldaliak szerint is*. Nézőpont, 2022. november 11. Elérhető: <<https://nezopont.hu/az-usa-es-oroszorszag-is-jol-jar-az-ukrainai-haboruval-meg-a-baloldaliak-szerint-is/>>. Hozzáférés ideje: 2022. november 16.
- Bayer, Lili – Cienski, Jan: *The not-so-fantastic 4: Central Europe's divided Visegrad alliance*. Politico, 2022. január 07. Elérhető: <<https://www.politico.eu/article/central-europe-divided-visegrad-v4-alliance/>>. Hozzáférés ideje: 2023. január 10.
- Bogár Zsolt: *Wie Ungarn russische Spionage unterstützte*. DW, 2022. december 08. Elérhető: <<https://www.dw.com/de/wie-ungarn-russische-spionage-unterst%C3%BCtzt/a-64026637>>. Hozzáférés ideje: 2023. január 10.
- Constantin, Sergiu: *ECMI Minorities Blog. Romanians and Moldovans in Ukraine and their kin states' engagement before and after the war – towards a triadic partnership for effective minority protection?* European Centre for Minority Issues, 2022. november 01. Elérhető: <<https://www.ecmi.de/infochannel/detail/ecmi-minorities-blog-romanians-and-moldovans-in-ukraine-and-their-kin-states-engagement-before-and-after-the-war-towards-a-triadic-partnership-for-effective-minority-protection>>. Hozzáférés ideje: 2023. január 10.
- Czene Gábor: *Kezdi megelégni a magyarok az orbáni pávatáncot, nem lehet egyszerre jó viszonyt ápolni az EU-val és Oroszországgal*. Népszava, 2022. szeptember 07. Elérhető:

- <https://nepszava.hu/3168486_publicus-kozvelemenykutatas-haboru-oroszorszag-europai-unio>. Hozzáférés ideje: 2022. november 16.
- Dębiec, Krzysztof – Gotkowska, Justyna: *Slovakia to deliver howitzers to Ukraine – Denmark, Germany and Norway are paying*. Ósrodek Studiów Wschodnich, 2022. október 05. Elérhető: <<https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2022-10-05/slovakia-to-deliver-howitzers-to-ukraine-denmark-germany-and-norway>>. Hozzáférés ideje: 2023. január 10.
- Enyedi Zsolt – Szabó Andrea: *Nem osztották szimpatizánsaik az ellenzéki pártok Ukrajna-pártiságát*. Telex, 2022. május 25. Elérhető: <<https://telex.hu/belfold/2022/05/25/enyedi-zsolt-szabo-andrea-valasztas-utani-kutatas-zavec-zelemzes-kulpolitika>>. Hozzáférés ideje: 2023. január 10.
- Gall, Lydia: *Hungarians helping Ukraine's refugees no excuse for limited government action*. Human Rights Watch, 2022. március 08. Elérhető: <<https://www.hrw.org/news/2022/03/08/hungarians-helping-ukraines-refugees-no-excuse-limited-government-action>>. Hozzáférés ideje: 2022. november 17.
- Hadas Áron – Holland, Emily: 2022. április 29. *Is Hungary Ukraine's biggest problem in the European Union?* War on the Rocks, Elérhető: <<https://warontherocks.com/2022/04/is-hungary-ukraines-biggest-problem-in-the-european-union/>>. Hozzáférés ideje: 2022. november 17.
- Hajdu, Dominika – Kazaz, Jana – Klingová, Katarína – Kortiš, Michal: *GLOBSEC Trends 2022: Central and Eastern Europe amid the War in Ukraine*. Globsec, 2022. május 31. Elérhető: <<https://www.globsec.org/what-we-do/publications/globsec-trends-2022-central-and-eastern-europe-amid-war-ukraine>>. Hozzáférés ideje: 2022. november 17.
- Harsányi György: *Hat a propaganda, egyre kevesebben tartják agressziónak Ukrajna lerohanását, a magyarok egynegyede szerint Oroszország csak védekezik*. Népszava, 2022. május 13. Elérhető: <https://nepszava.hu/3156769_oroszorszag-haboru-ukrajna-felmeres-publicus-intezet-nepszava>. Hozzáférés ideje: 2022. november 17.
- Hillebrand, Ernst: *Poland parts from Russian energy*. International Politics and Society, 2022. április 28. Elérhető: <<https://www.ips-journal.eu/topics/economy-and-ecology/poland-parts-from-russian-energy-5901/>>. Hozzáférés ideje: 2023. január 10.
- Kohán Máttyás: *Nemzeti érdek: ennyit kaszáltunk a keleti nyitáson*. Mandiner, 2021. október 19. Elérhető: <https://mandiner.hu/cikk/20211021_keleti_nyitas_kina_oroszorszag_magyar_gazdasag_novekedes_penz>. Hozzáférés ideje: 2022. november 16.

- Kononczuk, Wojciech: *The Paradoxes of Polish-Ukrainian Relations*. Kennan Institute, 2018. május 23. Elérhető: <<https://www.wilsoncenter.org/blog-post/the-paradoxes-polish-ukrainian-relations>>. Hozzáférés ideje: 2023. január 10.
- Lajosi Krisztina: *ECMI Minorities Blog. Disinformation, digital nationalism and the Hungarian minority in Ukraine*. European Centre for Minority Issues, 2022. április 25. Elérhető: <<https://www.ecmi.de/infochannel/detail/ecmi-minorities-blog-disinformation-digital-nationalism-and-the-hungarian-minority-in-ukraine>>. Hozzáférés ideje: 2022. november 17.
- McWilliams, Ben – Tagliapietra, Simone – Zachmann, Georg: *Europe's Russian oil embargo: significant but not yet*. Bruegel, 2022. június 1. Elérhető: <<https://www.bruegel.org/blog-post/europes-russian-oil-embargo-significant-not-yet>>. Hozzáférés ideje: 2023. január 09.
- Moens, Barbara – Hanke Vela, Jakob – Barigazzi, Jacopo: *Europe accuses US of profiting from war*. Politico, 2022. november 24. Elérhető: <<https://www.politico.eu/article/vladimir-putin-war-europe-ukraine-gas-inflation-reduction-act-ira-joe-biden-rift-west-eu-accuses-us-of-profiting-from-war/>>. Hozzáférés ideje: 2023. január 09.
- Myllyvirta, Lauri: *EU ban on Russian oil: Why it matters and what's next*. Centre for Research on Energy and Clean Air, 2022. december 5. Elérhető: <<https://energyandcleanair.org/eu-ban-on-russian-oil-why-it-matters-and-whats-next/>>. Hozzáférés ideje: 2023. január 09.
- Nattrass, William: Politico, *Hungary's 'pro-Russia' stance was inevitable*. 2022. szeptember 15. Elérhető: <<https://www.politico.eu/article/hungary-pro-russia-stance-inevitable/>>. Hozzáférés ideje: 2023. január 08.
- Panyi Szabolcs: *Getting to the bottom of Hungary's Russian spying problem*. Balkan Insight, 2022. november 30. Elérhető: <<https://balkaninsight.com/2022/11/30/getting-to-the-bottom-of-hungarys-russian-spying-problem/>>. Hozzáférés ideje: 2023. január 10.
- Pete Luca: *Kelet-Közép-Európában a magyarok a leginkább orosz pártiak és EU-szkeptikusok egy közvélemény-kutatás szerint*. Átlátszó, 2022. november 25. Elérhető: <<https://atlatszo.hu/adat/2022/11/25/kozep-kelet-europaban-a-magyarok-a-leginkabb-oroszpartiak-es-eu-szkeptikusok-egy-kozvelemenykutatas-szerint/>>. Hozzáférés ideje: 2023. január 09.
- Simon Eszter: *Expert Blog: The Russian invasion of Ukraine and Hungary's continuing dance between East and West*. Nottingham Trent University, 2022. március 02. Elérhető: <<https://www.ntu.ac.uk/about-us/news/news-articles/2022/03/expert-blog-the-russian-invasion-of-ukraine-and-hungarys-continuing-dance-between-east-and-west>>. Hozzáférés ideje: 2022. november 14.

- Stolle, Dietlind: *Support for Ukraine is strong in Europe, but nations are not as united as it looks*. YouGov, 2022. május 05. Elérhető: <<https://yougov.co.uk/topics/international/articles-reports/2022/05/05/support-ukraine-strong-europe-nations-are-not-unit>>. Hozzáférés ideje: 2022. november 17.
- Szicherle Patrik – Molnár Csaba: *A NATO-val kapcsolatos magyar közbeszéd állapota Oroszország Ukrajna elleni támadása előtt*. Political Capital, 2022. március 10. Elérhető: <https://www.politicalcapital.hu/hirek.php?article_read=1&article_id=2964>. Hozzáférés ideje: 20
- Szicherle Patrik – Kazaz, Jana: *Perception of Ukrainian refugees in the V4: Support with some reservations*. Globsec, 2022. december 12. Elérhető: <<https://www.globsec.org/what-we-do/publications/perception-ukrainian-refugees-v4-support-some-reservations>>. Hozzáférés ideje: 2023. január 10.
- Tamma, Paola: *Poland and Hungary: How a love affair turned toxic*. Politico, 2022. november 29. Elérhető: <<https://www.politico.eu/article/moment-of-truth-for-polish-hungarian-toxic-relationship-approaches/>>. Hozzáférés ideje: 2023. január 10.
- Tárnok Balázs: *Why is Hungary 'blocking' Ukraine's NATO accession?* The Washington Times, 2021. június 25. Elérhető: <<https://www.washingtontimes.com/news/2021/jun/25/why-is-hungary-blocking-ukraines-nato-accession/>>. Hozzáférés ideje: 2022. november 17.
- Tüma, Petr: *Slovakia risks becoming another Hungary-style EU spoiler. How should the West respond?* Atlantic Council, 2022. december 23. Elérhető: <<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/slovakia-risks-becoming-another-hungary-style-eu-spoiler-how-should-the-west-respond/>>. Hozzáférés ideje: 2023. január 10.

Beszédek

- Orbán Viktor: *A munkaalapú állam korszaka következik (beszéd, Tusványos 2014)*. Mandiner, 2014. július 28. Elérhető: <https://mandiner.hu/cikk/20140728_orban_viktor_a_munkaalapu_allam_korszaka_kovetkezik_beszed_tusvanyos_2014>. Hozzáférés ideje: 2022. november 17.
- Orbán Viktor: *Orbán Viktor beszéde a Fidesz–KDNP választási győzelmét követően*. Miniszterelnöki Kabinetiroda, 2022. április 3. Elérhető: <<https://miniszterelnok.hu/orban->

viktor-beszede-a-fidesz-kdnp-valasztasi-gyozelmet-kovetoen-2/>. Hozzáférés ideje: 2022. november 15.

Orbán Viktor: *Orbán Viktor beszéde a miniszterelnöki eskütételét követően*. Miniszterelnöki Kabinetiroda, 2022. május 16. Elérhető: <<https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-beszede-a-miniszterelnoki-eskutetelet-kovetoen-2/>>. Hozzáférés ideje: 2022. november 17.

Orbán Viktor: *Orbán Viktor előadása a XXXI. Bálványosi Nyári Szabadegyetem és Diáktáborban*. Miniszterelnöki Kabinetiroda, 2022. július 23. Elérhető: <<https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-eloadasa-a-xxxi-balvanyosi-nyari-szabadegyetem-es-diaktaborban/>>. Hozzáférés ideje: 2022. november 17.

Adatok

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) Operational Data Portal, [dátum nélkül]. *Ukraine Refugee Situation*. Elérhető: <<https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>>. Hozzáférés ideje: 2022. január 08.

Sajtó

444.hu, 2022. október 24. *Momentum: Orbán is aláírta, hogy kizárólag Oroszországé a felelősség az energia- és gazdasági válságért*. Elérhető: <<https://444.hu/2022/10/24/momentum-orban-is-alairta-hogy-kizarolag-oroszorszage-a-felelosseg-az-energia-es-gazdasagi-valsagert>>. Hozzáférés ideje: 2022. november 16.

444.hu, 2022. november 1. *Így szurkol a háborús bűnös Putyinnak a kormánypárti média*. Elérhető: <<https://444.hu/2022/11/01/igy-szurkol-a-haborus-bunos-putyinnak-a-kormanyparti-media>>. Hozzáférés ideje: 2022. november 16.

444.hu, 2022. november 16. *A nyugati fegyverek jelentősen hozzájárultak Herszon visszafoglalásához*. Elérhető: <<https://444.hu/2022/11/16/a-nyugati-fegyverek-jelentosen-hozzajarultak-herszon-visszafogalasahoz>>. Hozzáférés ideje: 2022. november 16.

444.hu, 2022. november 29. *A magyar kormány továbbra sem járul hozzá a NATO–Ukrajna Bizottság üléséhez*. Elérhető: <<https://444.hu/2022/11/29/a-magyar-kormany-tovabbra-sem-jarul-hozza-a-nato-ukrajna-bizottsag-ulesezesehez>>. Hozzáférés ideje: 2023. január 10.

444.hu, 2022. december 6. *Varga Mihály megvétózta az ukrán segélyt*. Elérhető: <<https://444.hu/2022/12/06/varga-mihaly-megvetozta-az-ukran-segelyt>>. Hozzáférés ideje: 2023. január 08.

- 24.hu, 2022. március 07. *Magyarország is felkerült a Moszkva által barátságtalannak tartott országok listájára.* Elérhető: <<https://24.hu/kulfold/2022/03/07/magyarorszag-is-felkerult-a-moszkva-altal-baratsagtalannak-tartott-orszagok-listajara/>>. Hozzáférés ideje: 2023. január 10.
- 24.hu, 2022. november 11. *Szijjártó visszaszólta a német külügyminiszternek.* Elérhető: <<https://24.hu/kozelet/2022/11/11/szijjarto-baerbock-ukrajna-veto/>>. Hozzáférés ideje: 2022. november 15.
- 24.hu, 2022. november 20. *Megint nem Orbán Viktor felé megy a világ.* Elérhető: <<https://24.hu/belfold/2022/11/20/orban-viktor-vilagpolitika-kulkapcsolatok/>>. Hozzáférés ideje: 2023. január 08.
- Azonnali, 2019. szeptember 26. *Szeparatisták a Kárpátaljai magyarok, vagy csak Kijev nem hallja meg őket?* Elérhető: <https://azonnali.hu/cikk/20190926_szeparatistak-a-karpataljai-magyarok-vagy-csak-kijev-nem-hallja-meg-a-szavukat>. Hozzáférés ideje: 2023. január 08.
- Azonnali, 2022. július 25. *Van egy uniós ország, amely a háború kezdete óta még több gázt vesz az oroszoktól.* Elérhető: <https://azonnali.hu/cikk/20220721_van-egy-unios-orszag-amely-a-haboru-kezdete-ota-meg-tobb-gazt-vesz-az-oroszoktol>. Hozzáférés ideje: 2022. november 17.
- Balkan Insight, 2022. május 04. *Ukraine war feeds dreams of Hungarian far-right reclaiming lost land.* Elérhető: <<https://balkaninsight.com/2022/05/04/ukraine-war-feeds-dreams-of-hungarian-far-right-reclaiming-lost-land/>>. Hozzáférés ideje: 2022. november 17.
- Bundesregierung, 2023. január 2. *Klimafreundliche und krisensichere Energieversorgung.* Elérhető: <<https://www.bundesregierung.de/breg-de/themen/klimaschutz/energieversorgung-sicherheit-2040098>>. Hozzáférés ideje: 2023. január 10.
- Euractiv, 2022. június 07. *Hungary, Ukraine step up war of words.* Elérhető: <https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/hungary-ukraine-step-up-war-of-words/>. Hozzáférés ideje: 2022. november 17.
- Euractiv, 2022. szeptember 15. *Most Slovaks want Russia to win Ukraine war.* Elérhető: <https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/most-slovaks-want-russia-to-win-ukraine-war/>. Hozzáférés ideje: 2023. január 10.
- Euractiv, 2022. november 17. *MI5 chief says expulsion of 400 Russian spies across Europe has delivered significant blow.* Elérhető: <<https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/mi5-chief-says-expulsion-of-400-russian-spies-across-europe-has-delivered-significant-blow/>>. Hozzáférés ideje: 2023. január 10.

- Euronews, 2022. április 07. *Hungary 'helping Putin' in the war, says Ukraine's foreign ministry*.
Elérhető: <<https://www.euronews.com/2022/04/07/hungary-helping-putin-in-the-war-says-ukraine-s-foreign-ministry>>. Hozzáférés ideje: 2022. november 17.
- Euronews, 2022. október 13. *Felszólította az ENSZ Oroszországot, hogy vonja vissza az illegális annexiókat*. Elérhető: <<https://hu.euronews.com/2022/10/13/felszolitotta-az-ensz-oroszorszagot-hogy-vonja-vissza-az-illegalis-annexiokat>>. Hozzáférés ideje: 2022. november 15.
- Euronews, 2022. november 14. *Magyarország is megszavazta az ENSZ-ben Oroszország felelősségre vonását*. Elérhető: <<https://hu.euronews.com/2022/11/14/magyarorszag-is-megszavazta-az-ensz-ben-oroszorszag-feelossegre-vonasat>>. Hozzáférés ideje: 2022. november 15.
- Euronews, 2022. december 11. *Megváltozott feltételek: Magyarország megszavazta az Ukrajnának szánt 18 milliárd eurót*. Elérhető: <<https://hu.euronews.com/2022/12/11/megvaltozott-feltetelek-magyarorszag-megszavazta-az-ukrajnanak-szant-18-milliard-eurot>>. Hozzáférés ideje: 2023. január 08.
- Financial Times, 2022. december 1. *Macron says US climate law risks 'fragmenting the west'*.
Elérhető: <<https://www.ft.com/content/a1a03af2-831a-433c-8984-b99c84018a13>>. Hozzáférés ideje: 2023. január 09.
- Foreign Policy, 2022. május 10. *The war in Ukraine undermines Orban's illiberal project*.
Elérhető: <<https://foreignpolicy.com/2022/05/10/ukraine-conflict-visegrad-group-orban-hungary-illiberal/>>. Hozzáférés ideje: 2022. november 17.
- HVG, 2022. november 14. *Szijjártó Brüsszelben: Az utolsó remény is elveszett*. Elérhető: <https://hvg.hu/eurologus/20221114_Szijjarto_Brusszelben_az_utolso_remeny_is_elveszett>. Hozzáférés ideje: 2022. november 15.
- Index, 2014. február 24. *Nagyon rossz az új ukrán nyelvtörvény*. Elérhető: <https://index.hu/belfold/2014/02/24/nagyon_rossz_az_uj_ukran_nyelvtorveny/>. Hozzáférés ideje: 2022. november 16.
- Index, 2016. október 26. *Barcs bombázásából háború is lehetett volna*. Elérhető: <https://index.hu/tudomany/2016/10/26/barcs_bombazas_1991_tortenelem_jugoszlavia/>. Hozzáférés ideje: 2023. január 09.
- Index, 2022. november 30. *Kiderült, miről beszélt Novák Katalin és Volodimir Zelenszkij*.
Elérhető: <<https://index.hu/kulfold/2022/11/30/novak-katalin-ukrajnai-latogatasa-talalkozo-volodimir-zelenszkij-ukran-elnokkal-kijev-karpatalja/>>. Hozzáférés ideje: 2023. január 09.

- Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség (KMPSZ), 2020. január 27. *A KMPSZ állásfoglalása az anyanyelvű oktatás jogáról Ukrajnában*. Elérhető: <<https://kmpsz.uz.ua/hirek/a-kmps-allasfoglalasa-az-anyanyelvu-oktatas-jogarol-ukrajnaban.html>>. Hozzáférés ideje: 2022. november 15.
- Kharkiv Human Rights Protection Group, 2019. január 10. *Poland charges three with terrorism & sees Russian link in arson attack on Hungarian Centre in Ukraine*. Elérhető: <<https://khpg.org/en/1547000188>>. Hozzáférés ideje: 2022. november 17.
- Magyarország Nagykövetsége, Kijev, [dátum nélkül]. *Politikai kapcsolatok*. Elérhető: <<https://kijev.mfa.gov.hu/page/politikai-kapcsolatok>>. Hozzáférés ideje: 2022. november 16.
- Mandiner, 2022. november 11. *Áll a bál: az EU teljesen kiakadt a magyar vétón, pedig még a nekünk járó pénzeket se utalták*. Elérhető: <https://mandiner.hu/cikk/20221111_unios_diplomatak_nagyon_kiakadtak_azon_hogy_nem_tamogatjuk_az_ukrajnanak_szant_18_milliardos_mentocsomagot>. Hozzáférés ideje: 2022. november 15.
- Mandiner, 2022. november 14. *Momentum: A magyar kormány cserbenhagyja a kárpátaljai magyarokat*. Elérhető: <https://mandiner.hu/cikk/20221114_kulfold_ukrajna_oroszorszag_haboru_karpatalja_magyarorszag_momentum_tompos_marton_momentum>. Hozzáférés ideje: 2022. november 15.
- Miniszterelnöki Kabinetiroda, 2016. november 25. *Hungary supports Ukraine's EU membership*. Elérhető: <<https://miniszterelnok.hu/hungary-supports-ukraines-eu-membership/>>. Hozzáférés ideje: 2022. november 17.
- Népszava, 2022. július 29. *Szijjártó Péter közölte, hogy mindegy mennyiért, de az Orbán-kormány fog venni gázt*. Elérhető: <https://nepszava.hu/3164847_szijjarto-peter-foldgazvasarlas-magyarorszag>. Hozzáférés ideje: 2022. november 14.
- Népszava, 2022. október 20. *Kárpátalja kormányzója szerint provokáció a munkácsi turulszobor lebontása*. Elérhető: <https://nepszava.hu/3173091_viktor-mikita-karpatalja-munkacs-turul-szobor-eltavolitas-orosz-ukran-haboru>. Hozzáférés ideje: 2022. november 14.
- Népszava, 2022. november 10. *Bejelentett lakcíme van Budapesten az orosz hírszerzési főnök fiának*. Elérhető: <https://nepszava.hu/3175234_andrej-nariskin-orosz-kemfonok-fias-habtai-michaeli-rogan-antal-letelepedesi-engedely-bejelentett-lakcim-nemzetbiztonsagi-kockazat>. Hozzáférés ideje: 2023. január 10.

- Politico, 2022. november 10. *Hungary infuriates EU with block on €18B Ukraine aid*. Elérhető: <<https://www.politico.eu/article/germany-annalena-baerbock-hungary-europe-play-poker-aid-ukraine/>>. Hozzáférés ideje: 2022. november 15.
- Portfolio, 2022. december 03. *Bréking! Magyarország is belement az újabb orosz szankciókba - Máris jönnek a fenyegető üzenetek*. Elérhető: <<https://www.portfolio.hu/gazdasag/20221203/breking-magyarorszag-is-belement-az-ujabb-orosz-szankciokba-maris-jonnek-a-fenyegeto-uzenetek-583076#>>. Hozzáférés ideje: 2023. január 10.
- Radio Free Europe / Radio Liberty, 2022. július 15. *Ukraine pushes back after Hungary's Orban attacks EU sanctions*. Elérhető: <<https://www.rferl.org/a/ukraine-hungary-orban-attacks-eu-sanctions/31945176.html>>. Hozzáférés ideje: 2022. november 17.
- Reuters, 2022. május 2. *Finnish group ditches Russian-built nuclear power plant*. Elérhető: <<https://www.reuters.com/world/europe/finnish-group-ditches-russian-built-nuclear-plant-plan-2022-05-02/>>. Hozzáférés ideje: 2023. január 09.
- Reuters, 2022. december 9. *Bulgaria to send its first military aid to Ukraine*. Elérhető: <<https://www.reuters.com/world/europe/bulgaria-send-its-first-military-aid-ukraine-2022-12-09/>>. Hozzáférés ideje: 2023. január 10.
- TASS, 2022. március 07. *Russian government approves list of unfriendly countries and territories*. Elérhető: <<https://tass.com/politics/1418197>>. Hozzáférés ideje: 2023. január 10.
- Telex, 2022. október 21. *A 10 legfontosabb részlet az Orbán háborús döntéseiről szóló tényfeltáró cikkből*. Elérhető: <<https://telex.hu/direkt36/2022/10/21/a-10-legfontosabb-reszlet-az-orban-haborus-donteseirol-szolo-tenyfeltaro-cikkbol>>. Hozzáférés ideje: 2022. november 14.
- Telex, 2022. november 13. *Toroczkai László közös lengyel–magyar határról ábrándozott, reagáltak is rá az ukránok*. Elérhető: <<https://telex.hu/belfold/2022/11/13/toroczkai-laszlo-magyar-lengyel-ukrajna>>. Hozzáférés ideje: 2022. november 14.
- Telex, 2022. november 16. *Gulyás szerint nem a kormányon múlik, ha egy KESMA-lapban oroszparti narratíva jelenik meg*. Elérhető: <<https://telex.hu/belfold/2022/11/16/gulyas-szerint-nem-a-kormanyon-mulik-ha-egy-kesma-lapban-oroszparti-narrativa-jelenik-meg>>. Hozzáférés ideje: 2022. november 16.
- Telex, 2022. november 25. *Ukrajnába utazhat Novák Katalin, hogy Zelenszkijjal találkozzon*. Elérhető: <<https://telex.hu/kulfold/2022/11/25/ukrajna-magyarorszag-hivatalos-latogatas-allamfo-kormanyfo-miniszter>>. Hozzáférés ideje: 2023. január 09.

- Telex, 2022. december 13. *Az ukrán parlament új törvényt fogadott el a nemzeti kisebbségekről.*
Elérhető: <<https://telex.hu/kulfold/2022/12/13/uj-kisebbségi-torveny-ukrajna>>. Hozzáférés ideje: 2023. január 10.
- The New Voice of Ukraine, 2022. november 27. *Orbán admits threat from Russia, stresses need for sovereign Ukraine.* Elérhető: <<https://english.nv.ua/nation/orban-admits-threat-from-russia-stresses-need-for-sovereign-ukraine-50286970.html>>. Hozzáférés ideje: 2023. január 10.
- The New York Times, 2022. június 16. *In Ukraine, a minority group feels ambivalence about the war.* Elérhető: <<https://www.nytimes.com/2022/06/16/world/europe/ethnic-hungarians-ukraine-war.html>>. Hozzáférés ideje: 2022. november 17.
- UN News, 2022. április 7. *UN General Assembly votes to suspend Russia from the Human Rights Council.* Elérhető: <<https://news.un.org/en/story/2022/04/1115782>>. Hozzáférés ideje: 2022. november 15.
- VG, 2022. december 12. *Jóváhagyták a magyar helyreállítási tervet, jöhet az EU-csúcs.*
Elérhető: <<https://www.vg.hu/vilaggazdasag-magyar-gazdasag/2022/12/jovahagytak-a-magyar-helyreallitasi-tervet-johet-az-eu-csucs>>. Hozzáférés ideje: 2023. január 08.